

3. aandachtskruimeltje: Zin-geven aan het bestaan

Over hoe mijn zoon in gesprek met ouderen op zoek gaat naar de betekenis van het leven

Door: Lisette Bastiaansen

Datum: 21 02 2023

‘Ik wil weten wat er met een ziel gebeurt als iemand overlijdt’. Aan het woord is mijn zestienjarige zoon die hardop nadenkt over een goed onderzoeksthema voor zijn profielwerkstuk. ‘Mijn natuurkunde docent zegt dat energie altijd blijft en hoogstens van vorm kan veranderen, dus wat gebeurt er dan met die energie, en dus ook met je ziel, als je doodgaat?’

Ik word even stil. Behalve dat het onverwachte van zijn vraag me raakt - geen idee dat hij met dit thema bezig was - merk ik dat ook het complementaire in zijn zoektocht me wakker maakt. Zonder het zelf zo te benoemen lijkt hij ‘evidence based’ biologie samen te willen brengen met een meer spirituele vraag (die naar het bestaan van de ziel), een tendens die langzaam maar zeker terrein lijkt te winnen en die in het licht van de artsenopleiding die hij na zijn middelbare school wil gaan volgen op zijn minst interessant te noemen is.

‘Nu nog hopen dat school het ok vindt’, mompel ik zachtjes hardop, nadat ik hem eerst heb gecompimenteerd met zijn keuze. In mijn stem klinkt - in weerwil van mijn intentie - enige twijfel. Kan dit? Mag dit, op deze school waar iedereen weliswaar het beste voor heeft met leerlingen en waar zeker hard gewerkt wordt, maar waar men tegelijkertijd niet overloopt van aandacht voor zingevingskwesties en spiritualiteit? Een profielwerkstuk hoort namelijk - ja zo zijn de regels! - gekoppeld te worden aan een bepaald vak. En levensbeschouwing als vak doet in dezen - helaas! (waarom eigenlijk niet?) - niet mee. Biologie dan? Of natuurkunde als eerste maar proberen?

Bij natuurkunde vangt mijn zoon behoorlijk snel bot. Een overigens zeer capabele en aimabele docent weet mijn zoon liefdevol te vertellen dat dit lastige thema exploreren binnen een PWS (profielwerkstuk) geen goed idee is. Energie ‘vervliegt’ na de dood, en bovendien, hoe wil je zo’n thema in de praktijk onderzoeken?

Behoorlijk gedesillusioneerd brengt zoonlief deze boodschap uitgebreid aan mij over. Nu is hij niet zo’n geen prater, dus het feit dat hij in detail uitweidt over deze afwijzing zegt nogal wat. En ook al begrijp ik de precieze betekenis niet helemaal en niet meteen, ik voel aan alles dat deze zoektocht belangrijk voor hem is. Tegelijkertijd ervaar ik ook een (pedagogisch?) appel op mij als moeder. Hoe te reageren op zijn geraaktheid?

Troostend? Latend? Of is er nog een andere, meer activerende en prikkelende pedagogische betrokkenheidsroute mogelijk?

Ik kies voor het laatste. Er ligt hier wat mij betreft een zielsvraag van een jong mens op tafel, en die vraag verdient meer dan een kort moment aandacht van een natuurkundedocent. En dus daag ik hem uit om zich niet meteen bij het besluit van de natuurkundedocent neer te leggen. 'Niet opgeven, als je dit echt belangrijk vindt, dan komt er wel een route!'

Omdat ik verstand van natuurkunde ontbeer en ik eigenlijk ook niet precies weet of en hoe hij zijn onderzoeksvraag leven in zou kunnen blazen, besluit ik even te gaan 'googelen'. Gaat mijn zoon hier inderdaad volledig van het 'evidence-based' natuurkunde- en biologiepadje af, of ligt het genuanceerder?

Dat laatste blijkt het geval. Google Scholar vertelt me dat ook andere onderzoekers zich met liefde blijken te buigen over de toch op zijn minst lastige kwestie van de relatie tussen 'het biologische' en 'de ziel'. 'A living cell and the soul', 'The notion of the soul and its implication in medical biology', zijn een paar voorbeelden van onderzoeksartikelen die ik al scrollend voorbij zie komen. 'Zie je wel', denk ik bij mezelf, 'mijn zoon stelt geen niet-onderzoekbare vraag, hij stelt alleen een heel móeilijk onderzoekbare vraag'.

Nu vind ik tot in mijn tenen dat school een vrijplaats moet zijn tussen thuis en de wereld waar een kind via en met hulp van leraren en lesstof moet kunnen oefenen met het vinden van zijn of haar eigen plek in de wereld. En dat betekent mijns inziens ook dat ouders zich niet al te veel met 'het schoolse' moeten bemoeien. Maar nu kan ik het toch even niet laten. Hier staat namelijk zielenrust en misschien ook toch wel zielsontwikkeling op het spel. En dat is wat mij betreft de echte kern van onderwijs: kinderen, al dan niet wrijvend of verleidend, in contact brengen met dat wat hen, vanuit hun eigen zielsbetrokkenheid, in hun leven in deze wereld te doen staat. En dus stuur ik mijn zoon via Whatsapp - het communicatiemiddel waarlangs ik hem het snelst bereik - wat screenshots van de door mij gelezen onderzoeksartikelen, vergezeld van een staccato: 'jawel hoor, wordt wel onderzoek naar gedaan'.

Dat er nog leven in zijn zielsvraag zit, blijkt enkele weken later tijdens het jaarlijkse bijpraatgesprek met zijn mentor. De mentor, die zelfs met haar ogen dicht nog in staat is om 'haar kinderen' te 'zien', benadrukt uit volle borst dat hij zeker niet moet opgeven, dat zijn profielwerkstukthema zeker ergens bedding zou moeten kunnen vinden, dat er mogelijk gezocht kan worden naar een combinatie tussen levensbeschouwing en biologie, en dat ze zelf een wat oudere arts kent die terminaal is en die, mocht zoonlief willen, zeker met hem over de kwestie zou willen praten.

Gevoed en geraakt door haar enthousiasme praten we op de terugweg in de auto nog even door. 'Wat is het nou echt wat je wil onderzoeken?', vraag ik hem. 'Nou gewoon hoe alles zit. Ná de dood en vóór het begin van het leven. Hoe zit dat nou toch allemaal in elkaar?' Ik slik, doe naarstige pogingen om even stil te blijven, waarna ik een andere ingang zoek: 'En bij wie of met hulp van wie zou je daar dan meer over te weten willen komen?' 'Ouderen', is zijn bondige, stellige en vrijwel direct geuite reactie. 'Die zijn het dichtst bij de dood en bovendien houd ik van die oude mensjes' (waar hij in zijn vrije tijd via zijn bijbaantje voor zorgt). Ik probeer mezelf wederom tot zwijgen te dwingen. En dan vervolgt hij: 'Ik ga aan mijn biologiedocent vragen of hij er wat in ziet!'

Nog geen twee dagen later dient mijn zoon bij de betreffende biologiedocent een eerste schriftelijk voorstel voor zijn profielwerkstuk naar 'leven na de dood' in. Centrale vraag: 'Hoe kijken ouderen in hun laatste levensfase aan tegen leven na de dood, en wat betekent dit voor hoe zij hun laatste levensfase vormgeven'? Ik gloei van trots. Vanwege zijn moed en de volhardendheid om zijn ziel het woord te geven. Tegen de stroom en de eerste afwijzing in. En zijn biologiedocent? Die ziet er ook wel wat in. Hij keurt het voorstel vrijwel onmiddellijk goed.